

BERG, GUSTAF

**Den svenska skolfilmen och
bildningsfilmen : vad är det? : Hur står
det till? : Vart bär det hän? : föredrag hos
Uppsala Studenters Filmstudio / av Gustaf
Berg**

Stockholm : Svensk Filmindustri
1942

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

+

Deal.
Biograf
(Bm)

Gustaf Berg

**Den svenska
skolfilmen och
bildningsfilmen**

Vad är det?

Hur står det till?

Vart bär det hän?

Föredrag hos Uppsala
Studenters Filmstudio.

Kungl. biblioteket

0 0000 000039179

Den svenska skolfilmen och bildningsfilmen

Vad är det?

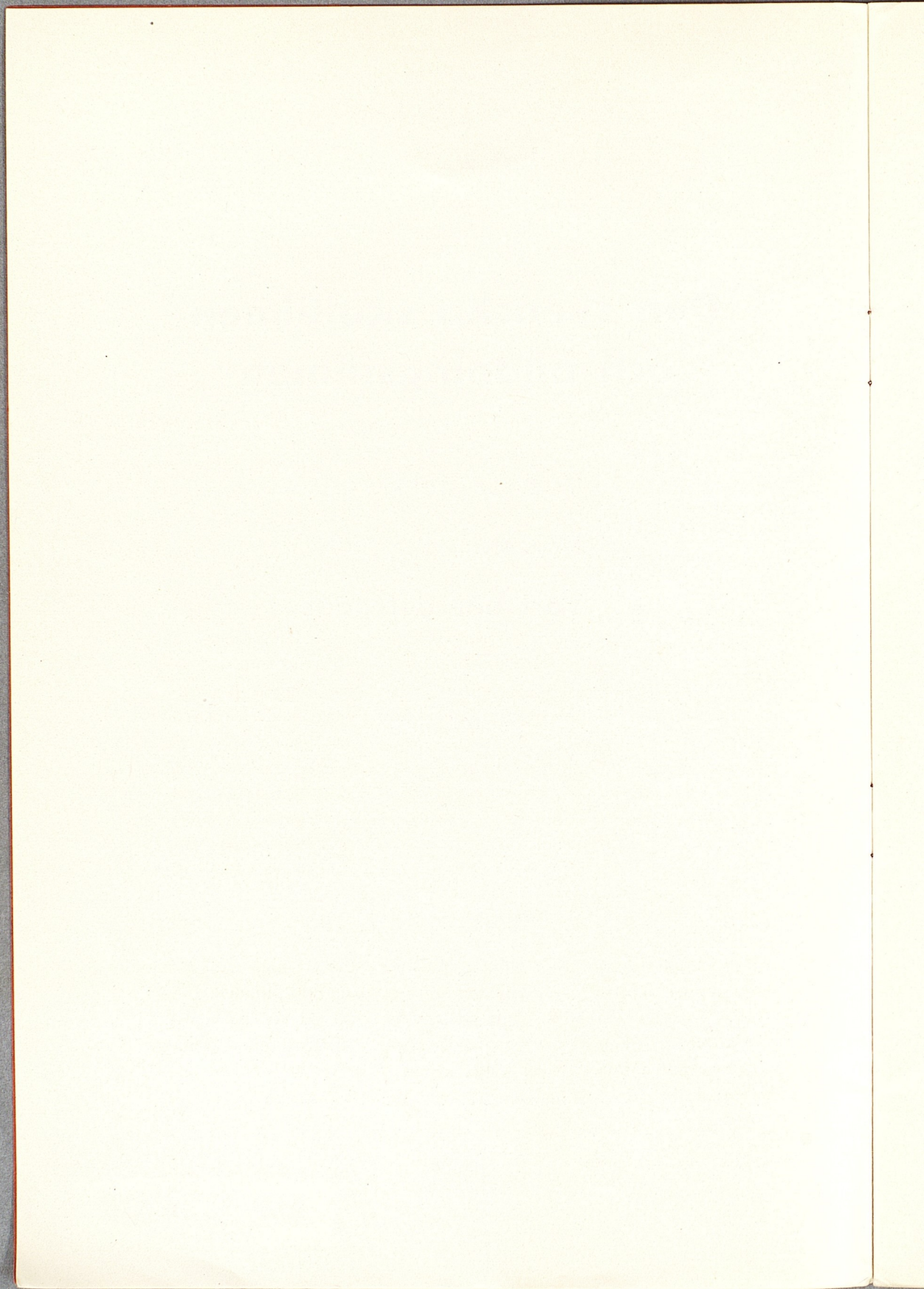
Hur står det till?

Vart bär det hän?

Av
Gustaf Berg

Zetterlund & Thelanders Boktryckeri-A.-B., Stockholm 1942.

När Uppsala Studenters Filmstudio, där vi nu äro gäster, eljes är samlad till vanligt sammanträde, brukar den syssla med filmer, som appellera till medlemmarnas konstnärliga, flimtekniska eller filmhistoriska intressen. Det brukar vara så i filmstudior på akademisk botten. Man odlar där på grunden till blivande vetenskapskomplex, vilka framdeles komma att vinna självständighet och akademiskt burskap såsom filmens litteraturhistoria och estetik, filmens bildteknik, ljudteknik, färgteknik m. m. Skolfilmen, som Ni bett mig säga några ord om här i afton — varvid jag också får visa några prov, som jag hoppas ha mera att säga än jag — anknyter också på sitt sätt till vetenskaperna. Den har sin rot och sin näring i de härdvunna skolmässiga läroämnena, framför allt de reala. Utanför undervisningsanstalterna kommer den i sin renodlade form mera sällan under folks ögon.

I.

En första angelägenhet blir att utskilja, vad vi skola inlägga i begreppet skolfilm. Ur en synpunkt gör sig boskillnaden från film i övrigt lätt nog. Ordalydelsen hänvisar på ett läromedel, ett som är tjänligt att begagnas i undervisningens olika grenar och på allehanda stadier, vilket genast säger en hel del om dess stora fält.

Lascivt eller populärt fattas begreppet någon gång så, att skolfilm är film, som kan vara ägnad att visas i skolor eller för skolungdom, kanske för att påverka den i någon viktig riktning, eller för att helt enkelt roa den. Det blir ju en omdömes-sak för den, som väljer programmet för en underhållning i en skola, vad han i sådant fall vill räkna som »skolfilm». Film-fackets män sätta enligt min erfarenhet ofta likhetstecken mellan skolfilm och »tråkig» film. Ä andra sidan skrev en skolfilm-vänlig lärarinna i en skolfilmvänlig lärartidning en förtjust re-cension över filmen »Snövit» och slutade med en suck: »måtte nu våra skolfilmbolag (!) med det allra snaraste anskaffa denna film i smalformat, så att den kan ingå som fyllnad (!) i skol-filmprogrammen.» Ja, till önsksningar finns det alltid råd! Dagen efter det vi haft premiär i dagarna i Stockholm på läkarfilmen »Striden går vidare» skrev en föreläsningsförening någonstans i Sverige och anhöll att få förhyra den jämte dess åtföljande kort-film »Den stora trappan» en viss dag inom närmaste tid — nota bene, *innan* den bleve uppförd på biograf i orten! Och i dag på morgonen mottog jag i min post ett trioligt brev bland många förnuftiga. Det var från en större ort någonannanstans i Sverige, en ort, som hittills inte i någon form bekymrat sig om sitt skol-filmproblem. Skolstyrelsens sekreterare förde pennan. Nu skulle det hållas »lagstadgat möte» mellan lärare och skolstyrelse, bäge parter borde intresseras till den grad, att man »kanhända» kunde få något i varaktig gång; bäst vore därför att plocka fram »några riktigt skojsfriska tecknade skämtfilmer» i smalformat (!) med ljud, för vilket ändamål man själv skulle hyra apparat, men skolfilm-avdelningen borde i eget välförstått intresse leverera bums, gratis och franco!

Det anförda stämmer ju inte helt med mina begrepp om under-visningsfilm. Och givetvis inte heller med den överväldigande majoritetens bland skolfolket i det tiotusental läroanstalter, som jag har beröring med i min gärning. För egen del — och för Svensk Filmindustris med dess skolfilmavdelning, dennas peda-gogiska nämnd och våra medarbetande experter — göra vi rakt på sak en begreppsbestämning av följande innehåll: vi avse med skolfilm sådan film, som i visst ämne och på visst stadium är

tjänligt medel i undervisningen och kan för sådant ändamål i nödigt antal hållas ständigt tillgänglig. Jag tillägger: helst i själva lektionen. Dithän äro vi i de bättre fallen hunna i vårt land. Och där man inte är framme vid målet, arbetar man med detta i mer eller mindre klart sikte.

Ur viss synpunkt har man att terminologiskt skilja skolfilmen från närbesläktade arter. Man talar om dokumentär film och inspelad film, den senare i bemärkelsen arrangerad film. Skolfilmen faller oftast inom den förra kategorin, som är filmens förstling, men kan stundom tänkas helt eller delvis arrangerad; i sådant fall måste man ställa kravet, att den är sann och icke vilseledande. Kameran *kan* ljuga! Men i viss mån bör man hålla fast vid, att även den dokumentära filmen ofta är till dels arrangerad (genom klippning och montage, närbilder, framhävandet av meningsfulla detaljer etc.). Skolfilmen hör närmare räknat till en familjegrupp med tre underavdelningar: vetenskaplig film, forskningsfilm och egentlig skolfilm. Varje underavdelning fördelar sig på olika studiegrenar, praktiska ändamål, olika slag av skolor, de olika klasserna inom skolorna o. s. v. Där skolfilmen i vidaste bemärkelse har det som bäst ställt, där strävar man givetvis att tillgodose varje grupp och varje därtill hörande ändamål. Detta förutsätter ekonomiska resurser, som motsvara kraven. Denna ekonomi sammanhänger i hög grad med vissa kvantitativa förhållanden. Det är här som i övrigt inom filmen så, att ett stort land alltid har ojämförligt större möjligheter än det lilla landet.

Det bästa exemplet för närvarande på ett allsidigt arbetande skolfilmväsen erbjuder, som väl känt är, Tyskland. De makthavande där ha livligt befrämjat saken. Redan före den diktatoriska styrelseformens genomförande var man ganska långt hunnen. Genom dekret lades så en viss liten avgift pr termin på varje skolbarn, en något större på varje läroverksstuderande och ännu något högre på alumnerna vid alla slags högsolor, allt i och för filmen. Dessa många bäckar små rinna in i Reichsanstalt für Film und Bild in Wissenschaft und Unterricht, ett mycket betydande ämbetsverk, till vilket vi tyvärr icke ha motsvarighet. *R W U* har att ombesörja upptagning, färdigställande och ut-

prövning av filmerna för folkskolor, läroverk och högskolor. Anstalten har ett väldigt residens i Berlin och framställer synnerligen goda filmer — vi få se prov i afton — i tusental och åter tusental kopior och fördelar dem på undercentraler över landet. Det vattnar sig i mun på en svensk skolfilmman, som varje gång han ger ut *en* kopia får taga risken tillsvidare för 99, och har en glädjedag, när han vågar slå på stort och trycka ett tiotal kopior på en gång. Här i landet ha statsmakterna icke sett sig i tillfälle att begynnevis förverkliga något dylikt. Märk väl, det är icke min mening, att staten skulle behöva bekosta, om jag så får säga, fabrikationen av vetenskaplig och lärofilm. Men givetvis vore det ett mycket skäligt önskemål, att skolor och läroanstalter upp till de högsta tillgodosåges med medlen och möjligheterna att *begagna* filmen i sin verksamhet, där den är oundgänglig, som den i vissa fall är, eller att teoretiskt, praktiskt och ekonomiskt föredraga framför andra åskådningsmedel.

Nu är det ju så, att mångt och mycket i undervisning, vetenskap och forskning är commune bonum för hela världen, men å andra sidan faller det i ögonen, hur stark differentieringen måste bli, särskilt i de grundläggande skolorna. Jag behöver endast nämna ordet hembygds-kunskap, som överallt är den mer eller mindre medvetet fattade grunden och ledmotivet för undervisningen. Man förstår utan vidare, hur rik växling av utgångspunkter och därtill hörande åskådningsmedel detta ämne erbjuder inom ett så skiftande land som vårt. Och detta kan utsträckas till andra länder och till flertalet discipliner. Jag brukar som ett vardagsexempel nämna en film, låt oss kalla den »Trädgårdens fiender». Det är ganska tydligt, hur olika innehållet måste ställa sig i en sådan film resp. i Blekinge och i Norrbotten. Likadant om ursprunget är i Californien eller i Estland. För att nu inte utsträcka jämförelsen till en oas i öknen och ett koloniland på Svalbard.

Vi komma på dessa tankebanor fram till nödvändigheten av en *nationell* skolfilm. Men å andra sidan till *internationellt* samarbete och utbyte. Ty det är ju också självklart, att en undervisningsfilm om maskrosen, ifall den är riktigt och bra gjord, är tämligen lika användbar överallt, där maskrosen finns och in-

går i lärokursen, var filmen än må vara gjord. Analogt säger det sig, att New York är New York, vem som än filmar det. Men New York är ett mycket stort hembygdsämne i New York och i det övriga Amerika, under det att våra folkskolekurser naturligtvis icke kunna ägna det samma uppmärksamhet. När vi söka en skolfilm att här illustrera undervisningen om New York, ha vi ett litet krav på att få inordna även det i viss mån under vår hembygdssynpunkt; vad som mest intresserar oss och våra skolbarn av New York är de spår, som svenskar satt där, alltså har en under sådan påverkan upptagen svensk film över New York större undervisningsvärde här än en än så väl illustrerad plankarta eller en aldrig så detaljerad amerikansk hembygd-filmning över New York. Jag har närmare utvecklat dessa synpunkter i en skrift för en del år sedan. Dess tankegång uttryckes i rubriken »Från hembygds- till världsbild». Jag stannar då icke vid utvidgandet av de rent lokalgeografiska kunskaperna, utan lägger hembygdskunskapen i djupare mening som en av undervisningens hörnstenar. Jag törs inlägga i begreppet världsbild dess djupare mening av all bildnings mål: att skapa underlaget för en orienterad och balanserad världsåskådning.

Som släkting till skolfilmen uppträder ibland ett kollektiv under namnet *kulturfilm*. För min del har jag alltid funnit detta ord något pretentiöst: kanske kan denna känsla bero på, att man i de flesta andra länder begagnar denna beteckning på vad vi helt blygsamt och enkelt vant oss att kalla kortfilm. Kulturfilmen respektive kortfilmen, där den är som bäst, ser jag i relation till skolfilmen ungefär som en lätt och ledig söndagsartikel i en tidningsbilaga i förhållande till skolboken. Vem vill bestrida, att söndagsartikeln stundom kan vara förtjusande trevlig och nyttig på alla sätt. Men den ersätter icke direkt skolbok. Dess filmpendang kan vid pedagogisk bearbetning lämna utmärkt stoff för skolfilm. Jag tycker som sagt, att ordet kulturfilm har en alltför fordringsfull klang. Och varför sätta denna beteckning endast på kortfilm? Varför icke också på en långfilm, som väl kan vid tillfälle göra sig förtjänt därav? Saken har också en praktisk sida av mycket avgörande slag. Denna s. k. kulturfilm = kortfilm framställes för att gå i biografcirkulation, en i och för sig

stor uppgift i folkupplysningen; och den är åtminstone under sin första tillvaro helt upptagen härav. En skolfilm måste ju vara tillgänglig alltid och just vid det tillfälle i lärogången, då den är behövlig i skolundervisningen. Idealet är också, att läroanstalten själv skall vara utrustad med de för densamma nödvändigaste filmerna. Men i avvaktan härpå är det en tröst att ha en arkivcentral att tillgå med många filmer i ett flertal kopior i beredskap för en förhyrning. Detta är den fullständigt avgörande skillnaden mellan en katalog över »kulturfilmer», som då och då kan dyka upp, och en katalog över skolfilmer och bildningsfilmer, ständigt till läroanstaltens tjänst.

Vi kunna i sådant hänseende anse oss bättre lottade än våra grannländer — utom däri att staten där trätt till — och nästan våga mäta oss med t. ex. England och Förenta Staterna. Tyskland har i sin högt uppdrivna organisation, den obligatoriska frekvensen och sitt utvecklade forskningsfilmmande större försteg framför oss än i filmurval, där vi stå oss gott i fråga om vad vi ha att bjuda våra allmänna skolor, vår folkbildning och de speciella folkrörelserna för deras allmänbildningsintressen. Om alltså i andra språk kulturfilm är teknisk vardagsterm för bättre fyllnadsprogram i biografprogrammet, är detta sagt utan varje avsikt att därmed nedvärdera detta förträffliga slag av populär film. För den direkta skolfilmen ha de olika språken funnit särskilda sammanfattande och distingerande ord: på tyska *Lehrfilm*, (Schulfilm säger man inte i den meningen, och det skulle i så fall betyda film, som må kunna köras en afton »i skollivet», men icke film för undervisning). I de anglosachsiska länderna rör man sig med ett vidare ord, som jag tycker kommer ganska nära mitt bildningsfilm, nämligen »*Educational Film*», alltså egentligen allmänt uppfostrande film; undervisningsskolfilm blir *Teaching Film*. Franska språket är distinkt och talar om *Film d'enseignement*. Det låte sig väl göra att gå vidare i denna jämförande språkforskning, men det bleve mera en kuriositetsuppräkning.

II.

Låt oss än en gång hålla fram för minnet, att vi äro ett land av ringa folkmängd. Hos oss ha vi, om jag inte tar fel, två an-

stalter för utbildning av barnmorskor. Vid skolningen av dessa högst nyttiga samhällstjänarinnor gäller det för handledarna att göra dem bekanta med inte bara normala fall, utan även rätt extrema, av förlossning, så att de icke stå handfallna i sin tjänst. Alla tänkbara fall kunna icke väntas inträffa under varje ackuschörskas utbildningstid. Ett utmärkt komplement vore ju, om man i en film kunde sammanföra en serie lärorika fall, som eleverna finge möta i denna åskådliga form. Tänk om oss nu, att man vände sig till mig såsom ledare för en skolfilmanstalt och frågade, om jag icke vill vara snäll och köpa in en sådan film här- eller därifrån, låt oss säga för så och så många tiotusental kronor. De båda anstalterna skulle så gärna hyra denna film vartenda år, kanske rent av varenda termin, av mig för ett pris per gång av några ören per meter. Det sannolika antalet uthyrningar skulle inbringa mig några tiotusental kronor per år, och det är begripligt om jag inte springer benen av mig för att inköpa en sådan film. Exemplet anföres med vidare syftning. Specialutbildningsanstalter av många slag måste själva sörja för dylika undervisningsmedel. Staten får hjälpa dem, där det vore orimligt för den enskilde. Man står gärna till tjänst med att ge anvisning på var sådana finnas att inköpa, och i särskilda fall kanske man kan erbjuda de tekniska möjligheterna att för egen räkning utföra specialfilmer för olika ändamål, när institutionen själv kan stå för kostnaderna. En av staten icke understödd skolfilmanstalt, som själv skall försöka få något av sina kostnader igen, måste rikta sig till i första hand folkskolorna, vidare läroverk, föreläsning-föreningar, bildningscirklar o. s. v. I sist nämnda fallen kan ofta »kulturfilm» vara just vad man önskar, fastän jag för min ringa del hellre begagnar ordet »bildningsfilm». Skillnaden må språkligt vara hårfin, jag kan ändå icke komma ifrån, att den finns där, och därför betecknar jag den av mig ledda rörelsen i kataloger och annat tryck som en anstalt för *skol- och bildningsfilm*, till yttermera visso *m. m.*

Det är att märka, att denna verksamhet rätteligen bör betraktas som en mecenatverksamhet, vilken Svensk Filmindustri såsom det ledande stora svenska filmföretaget har funnit sig böra starta och nu i tjuguar underhålla. För ett drygt år framåt

har jag löfte, att den skall upprätthållas och fullföljas som hittills. Själv faller jag i det laget för pensionsstrecket. Jag kan svårligen tänka mig in i att icke det begynta verket skall fortleva. Den nu arbetande stora skolkommissionen har anbefallts att beakta även skolfilmsaken; jag kan verkligen inte säga för vilken gång i ordningen! Huruvida S.F. vid fortsatt passiv hållning från statens sida kan finna råd och lägenhet att plöja vidare i den långa och tunga fåran kan det inte vara min sak att utfärda någon proklamation om.

Varje »ny» sak — om man ännu får räkna skolfilmen som ny — kräver alltid sin tid för att slå igenom. En sak, som vänder sig till skolvärlden, behöver i allmänhet, tycks det, jämförelsevis mera tid för att slå igenom. Man kan ju grubbla över detta, men förklaringen ligger kanske i vad en auktoritativ pedagog en gång sagt och skrivit, nämligen följande: »Förvåna er icke över, att vi lärare äro särskilt konservativa i det, som har med vårt yrke att göra; vi äro merendels vana att göra *detsamma* varje år, och därav följer vanan att göra det *på samma sätt* och med samma medel». Förnyelser ske generationsvis. Undantagsvis kan man väl finna exempel på raka motsatsen, men allmänt sett har väl satsen något att säga. Det kvarstår som ett mycket rimligt anspråk på vederbörande, att i lärarutbildningen de nytillkommande göras något förtrogna med ett nyare undervisningsmedel. I seminariernas avgångsklasser och i provåren borde verkligen ingå ett mått av förtrogenhet med filmundervisningens både tekniska förutsättningar och metodik.

En annan sak hör hit. Det finns en del lärt folk och deras eftersägare, vilka anse det på något sätt finare att tillägna sig en sak genom hörseln än genom synen. I verkligheten är det så, att den naturliga människan inhämtar mer genom ögonen än genom öronen; de särpräglade auditiva översnillena äro helt enkelt undantagsfall, om de nu ens finnas. Ett sådant jättegeni som själva Johann Wolfgang Goethe har givit uttryckliga belägg på att det är genom väsentligen synen man inhämtar mest av sitt vetande. Närmare klarhet häri tänker jag, att man nog skulle kunna utvinna vid jämförelser mellan en blindfödd person och en född dövstum och deras utvecklingsståndpunkter vid lika

intelligens och vid lika ålder upp genom livet. Om åskådningsundervisningen blev mottot för kunskapsmeddelande — i någorlunda modern mening brukar man ju datera detta från Comenius' dagar — gör man sig knappast skyldig till något överord, då man säger att skolfilmen i våra dagar är vad hans »orbis pictus» var för sin tid; kanske litet vårdslöst har jag djärvts driva den satsen, att undervisning sker allra bäst under visning. Satsen är, när det inte gäller utpräglad teoretiska och abstrakta ämnen, oemotsäglich och har inte heller motsagts på allvar. De, som vilja vindicera ett slags högre värde för den auditiva receptiviteten må i ensamt majestät sitta i okvald besittning av sin upphöjda tro.

III.

Världsbladet Times skrev för några år sedan en ledare och uttalade sin förvåning över, att skolfilmen icke kommit till sin tillbörliga användning i de engelska skolorna, ehuru England tillvunnit sig en rangplats som producent av biologiska filmer genom samarbete med en del mycket bemärkta vetenskapsmän och pedagoger samt vissa filmofficiner. Times framhåller just, att ett Londonbarn, som kommer ut på en lantlig äng och får titta på en ko, lär sig mer i en enda blick om en ko än vad som kan skrivas på många sidor och tutas in genom öronen på långa tider. Ett storstadsbarn, som aldrig kommer ut på en lantlig äng, bör då vara tacksamt för en filmad ko med därtill hörande undervisning! Och i det sammanhanget vidrör ledareförfattaren i Times något annat, som är mycket väsentligt. »Förr i världen ansåg lärarna i England, att bröd borde ätas utan sylt — varför vet man icke, om det icke var därför, att barnen just älskade sylt! Arbete var arbete och icke nöje, en bra skolbok var därför en tråkig skolbok.» Tidningen gläder sig emellertid åt att livet förändrats. Tack vare bl. a. filmen ha undervisningsmetoderna förbättrats till den grad, att man nu kan börja ha riktigt roligt, medan man går i skolan. Och: »Skolfilm skall icke vara bara ett medel i undervisningen för eleverna, utan den skall också tjäna lärarkåren. Lärarna skola genom instruktiva filmer lära sig vad som är felaktigt i deras undervisning, och dessa instruktionsfilmer skola specialtillverkas i syfte att förbättra lärar-

nas pedagogiska insats.» Jag har vågat citera denna utsago på ett stort lärarmöte, och jag blev inte motsagd.

Man kanske invänder mot forskningsfilmen, att den innebär något av lyx, och man kanske kunde frestas låta denna känsla smitta av sig på skolfilm i allmänhet, särskilt i »tider som dessa». Ja, all forskning, all strävan mot högre utveckling, är på sitt sätt en lyx, så länge man nöjer sig bra med det gamla. Annars ligga exemplen snubblande nära på hur direkt matnyttig en forskningsfilm kan vara. Jag ber att få låna ett exempel av presidenten för tyska RWU, som för några veckor sedan höll ett föredrag i Stockholm för Svenska teknologföreningen och visade filmer. Han gav bl. a. ett exempel, som jag sammanfattar i följande: Den tyska spannmålsskörden uppgår per år till i runt tal 40 milliarder mark. Man har räknat ut, att ungefär 2 % gå förlorade i tröskningen. Kan detta bero på något fel hos tröskverket? Det kanske lönar sig att undersöka. Vi filma vårt vanliga tröskverk i funktion och i normalt förlopp. På filmen se vi då icke något mera än vi kunna studera direkt. Vi filma i ultrarapid och vinna tidsförstoring. När vi komma upp till en bildfrekvens av 900 bilder i sekunden, se vi följande. Så visar han filmen, där man tydligt ser, hur den detalj av maskineriet, som skall slå ut spannmålskornen ur axen, lämnar några korn kvar i varje ax. Här är alltså något att observera för att göra tröskverket effektivare. Gjorda förbättringar ha redan medfört, att *en* av de båda procenten räddats. Detta innebär en ekonomisk behållning av 40 millioner mark. Det kan vara värt att kosta några tusen kronor på en sådan filmning, eller hur?

Det kan kanske också vara lönt i en skola, där ämnen och kurser trängas, att göra en tidsbesparing på vissa punkter i vissa ämnen. Det tar åtskilliga timmar i folkskolan eller samrealskolan att inlära människans blodomlopp. Det tar 10 minuter att spela upp en film om detsamma, och den minnesbilden stannar kvar hos barnet. När det sedan i tankarna går tillbaka till frågan, hur gick blodet därifrån och dit, så återfaller det på denna fortskridande bild, och man kommer bättre ihåg det än om minnet skall gå tillbaka till att »det sa' lärarn» eller att »det stod i en not nederst på högra sidan i läroboken».

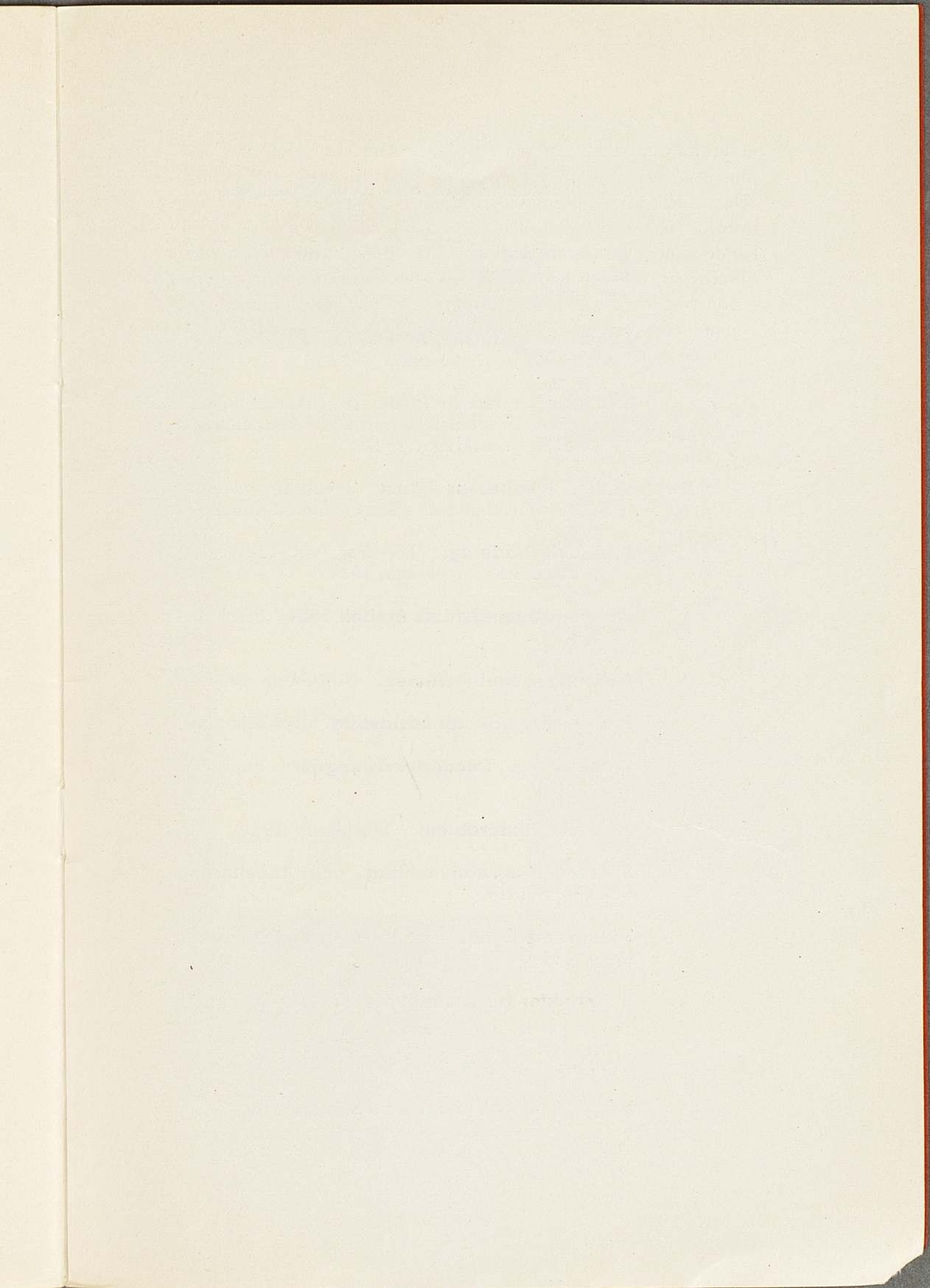
IV.

Vid det hastiga nedkastandet i diktat för en snabbstenograf av vad jag nu haft att förmåla som rön ur den svenska skol- och bildningsfilmens lilla grottekvarn har jag i tankarna haft framför mig en trefaldig frågeställning, ungefärligen så här: »Vad är det? Hur står det till? Och vart bär det hän?» Någon sträng disposition har jag inte lyckats upprätthålla, och en hel del detaljfrågor har jag med avsikt inte tagit upp. Vill någon framställa en eller annan sådan, skall jag gärna söka ge korta upplysningar. Jag nämner, att skolfilmens arbetslinje för närvarande är att genom smalfilmen i det enhetliga 16 mm-formatet vinna insteget i allt flera skolor direkt och i själva lektionen. Det gläder mig kunna säga, att en stegrad livaktighet på sista tiden kunnat iakttagas beträffande *läroverken* i landet, såväl i Stockholm som här och där i landsorten; särskilt är det biologerna, som gå i spetsen. Den renodlade skolfilmen är stum — inte bara av kostnadshänsyn utan av starka pedagogiska skäl. Tänk bara på en god facklärare, som vill demonstrera en viktig sak för sin klass — hur skulle det kännas, om samtidigt en perfekt röst babblade i samma ämne från filmapparaten. Allsköns propagandörer vilja ofta förleda en att öka ut förrådet av ljudsmalfilmer; för dem är varje musicerande och orerande film en »skolfilm». Man är glad när i enstaka fall intressena verkligen låta sig förenas.

Färgfilmen tycker jag mig nästan höra en tyst tankeinterpellation om. Nåväl, färgfilmen står ännu på det kolorerade planet och sin verkliga lösning har det problemet egentligen hunnit fram till, när färgfilmen ser sig i stånd att återge naturens eget ljusspektrum i alla dess nyanser. Men den har nu verkligen hunnit ett stycke förbi trefärgstrycket. En ny tysk metod lovar en hel del; den är utexperimenterad och klar, men kommer ej att i nämnvärd grad komma till användning i skolfilmen, »så länge kriget varar». Den är emellertid *kopierbar* från *ett* negativ och vad mera är: den kan användas även för högfrekventa upptagningar. Jag har sett ett utmärkt prov på en insektsfilm i färg, tagen med 600 exponeringar i sekunden. Tekniken gör aldrig halt! Isynnerhet för forskningsändamål tages den i tjänst för

utvecklingen på flygets område. Det finns inte många fåglar, som inte fått visa sin luftakrobatik i ofantliga tidsförstoringar, och ge idéer åt flygplanskonstruktörerna. Det mest fabulöst fantastiska jag för min del i den vägen upplevt var den häpnadsväckande synen av en artillerikula, ätande sig genom ett pansar. Filmen var, hör och häpna, upptagen med *en och en halv miljon* exponeringar i *sekunden!* Naturen själv har inte kunnat åstadkomma en sengångare, som rör sig så sävligt som den kulan, medan hon lät iakttagaren studera hemligheterna i sitt sätt att vara och verka... Varför skall alltid den teknik gå före, som avser förstörelseverktygen? Få vi inte drömma om en tid, även för våra skolbarns räkning, då smulor från den rike mannens bord tillfalla också uppbyggande fostringsarbete?

Alla rallentissörer till trots kommer skolfilmen också att arbeta sig genom alla konstgjorda hinder. Den befinner sig bara vid början...

Av trycket utgivna skrifter i kinematografiska ämnen:

- Gustaf Berg*: **Skolfilmens historia och förutsättningar** i aktuell belysning. Stockholm 1938.
- D:o* **Genom slyngelår och storhetstider.** Ur svenska filmens och biografens historia 1910—1935. Stockholm 1936.
- D:o* **Filmen och statsmakterna.** Föredrag vid filmmannamötet den 4 december 1929.
- D:o* **Två gånger två är fyra.** De enklaste utgångspunkterna för filmens utnyttjande som undervisningsmedel. Stockholm 1927.
- D:o* **Filmen i kulturens tjänst.** Föredrag vid andra nordiska filmkongressen i Köpenhamn. Sthlm 1926.
- D:o* **Bild och bildning.** Föredrag vid Visby stifts 17:de skolmöte. Stockholm 1924.
- D:o* **Svensk bildningsfilms årsbok 1924.** Stockholm 1924.
- D:o* **Omkring bildningsfilmen.** Stockholm 1923.
- D:o* **Från hembygds- till världsbild.** Stockholm 1922.
- D:o* **Filmen och folkundervisningen.** Stockholm 1922.
- D:o* **Aktuella filmproblem.** Stockholm 1921.
- D:o* **Svensk biografutveckling och lagstiftning.** Stockholm 1919.
- D:o* **Barngränsfrågan.** Ett utredningsbidrag. Stockholm. 1918.
- D:o* **Synpunkter på säsongen 1917—18.** Stockholm 1918.
- D:o* **Barn och biograf.** Stockholm 1916.
- D:o* **Några ord från biografcensuren.** Sthlm 1912.

Zetterlund & Thelanders
Boktryckeri-Aktiebolag
Stockholm 1942.

www.books2ebooks.eu